

intellegerunt de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum. ¶ Pauca hic habet Marcus, quæ non habeat Matthæus ca. 14. numero centesimo quadagesimosexto: nequæ alia hic quàm quæ illic habetur, expositio requirēda est. Addit tamen, quod uidit eos laborantes in remigando. Quod si ad spiritum eius referatur, nihil non uidebat, nec illi quicquā occultum esse poterat: ut qui præsens omnibus, & si occultus, semper erat: quod est diuinitatis proprium. Posset autem & id ad corpus referri, nisi noctis obstiteret caligo, dicente Ioanne: Et tenebræ iam factæ erant. Nam in monte erat, ex quo nauis (quæ ex Ioanne cōtrario, & reluctante uento, nō ultra triginta stadia processerat) poterat conspici. Addit præterea quod dominus ascendit in nauim, & cessauit uentus, & ex Ioanne illico deducti fuerunt in portum, ad quem cōtendebant. Et ipsi ualde stupremodum stupebant: nō enim intellexerunt de panibus, quia cor eorum erat obcæcatum. Nam si per ostentum panum eius diuinitatem intellexissent, nihil illis admirationi esse debuisset: quod siccis uestigijs ambularet super aquas, quod nauis illico ac repente in petita statione constitisset, quod subito impetus uenti cessasset, & tranquillū ac quietum stetit mare. Quæ autem sit terra, ad quam trās fretauerunt, subdit Marcus, dicens. ¶ Et cum transfretassent, uenerunt in terram Genezaret, & applicuerūt. 34

Cūq; egressi essent de nauī, cōtinuò cognouerūt eū, & percurrētes uniuersam regionē illam, cōeperūt in grabbatis eos, qui se male habebāt, circumferre, ubi audiebant eū esse. Et quocūq; introibat in uicos, uel in uillas, aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, ut uel simbriam uestimenti eius tangerent: & quotquot tangebant eum, salui fiebant. ¶ Et cum transfretassent (inquit) uenerunt in terram Genezaret. Et Ioannes: Et statim fuerūt ad terram, ad quam ibant, de qua prius dixerat: Et cum ascendissent nauim, ἡ γαλιλαία, id est ueniebant trans fretū in Capharnaum. Vnde intelligitur totam illam oram, ubi sunt Bethsaida & Capharnaum, dici Genezaret, & Genezaritidem regionem. Cui sententiæ Hieronymus in ijs, quæ de locis Hebraicis reliquit, nequaquā dissentit: Capharnaum, inquit, iuxta stagnum Genezaret, usq; hodie oppidum in Galilæa gentium situm. Et de Bethsaida similem habet sententiam. Et ubi dominus descendit de nauī, cōtinuò incolæ agnouerunt eum, & cucurrerunt per totam regionem, qui id nunciarunt. Et ex tota illa regione uenerunt: partim, ut corpore sanarentur: partim, ut mente (ut & Matthæi capite decimoquarto, numero. 147. dictum est) deprecantes, ut uel limbum summæ uestis eius tangerent: & quotquot contigerunt, salui facti sunt. Adeò bonum est uestimenta CHRISTI tangere, & in odorem uestimentorum eius currere: qui indutus est decore & fortitudine, & præcinctus est uirtute, & missus in salutem omnium ab æterno patre. Cui cum ipso & spiritu sancto cōmunis honor, potestas, & gloria in oīa seculorū secula. Amē.

C A P V T S E P T I M V M.

5 **E**T conueniunt ad eum Pharisei, & quidam de Scribis, uenientes ab Hierosolymis. Et cum uidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus, id est non lotis, māducare panes, uituperauerūt. Pharisei enim & omnes Iudæi, nisi crebro lauerint manus, non manducāt, tenentes traditionem seniorum. Et à foro uenientes, nisi baptizentur, non comedunt. Et alia multa sunt, quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicum, & urceorum, & aramentorum, & lectorum. Et interrogabant eum Pharisei & Scribæ: Quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionē seniorum, sed com-
10 munibus manibus manducant panem? At ille respondens, dixit eis: Bene

prophetavit Esaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est: Populus hic labiis
 me honorat, cor autem eorum longè est à me. In uanum autem me colunt,
 docentes doctrinas & præcepta hominum. Relinquentes enim mandatum
 dei, tenetis traditiones hominum: baptismata urceorum & calicum, & alia
 similia his facitis multa. Et dicebat illis: Bene irritum fecistis præceptum dei, 15
 ut traditionem uestram seruetis. Moyses enim dixit: Honora patrem tuum
 & matrem tuam: & qui maledixerit patri uel patri, morte moriatur. Vos au-
 tem dicitis: Si dixerit homo patri uel matri, corban, quod est donum, quod-
 cunque ex me tibi profuerit: & ultra non dimittitis eum quicquam facere
 patri suo aut matri, rescindentes uerbum dei per traditionem uestram, quam 20
 36 tradidistis. Et similia huiusmodi multa facitis. ¶ Et aduocans iterum turbas,
 dicebat illis: Audite me omnes, & intelligite: Nihil est extra hominem in-
 troiens in eum, quod possit eum coinquinare: sed quæ de homine proced-
 unt, illa sunt quæ communicant hominem. Si quis habet aures audiendi,
 audiat. Et cum introisset in domum à turba, interrogabant eum discipuli eius 25
 parabolam. Et ait illis: Sic & uos imprudentes estis? Non intelligitis, quia
 omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare:
 quia non intrat in cor eius, sed in uentrem uadit, & in secessum exit, purgans
 omnes escas? Dicebat autem, quoniam quæ de homine exeunt, illa com-
 municant hominem. Abintus enim de corde hominum malæ cogitationes 30
 procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiæ, nequitia, do-
 lus, impudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia: Omnia hæc
 37 mala abintus procedunt, & comunicant hominem. ¶ Et inde surgens, abiit
 in fines Tyri & Sidonis: & ingressus domum, neminem uoluit scire, & non
 potuit latere. Mulier enim statim ut audiuit de eo, cuius filia habebat spiri- 35
 tum immundum, intrauit, & procidit ad pedes eius: erat enim mulier gen-
 tilis, Syrophœnissa genere. Et rogabat, eum ut dæmonium eiiceret de filia
 eius. Qui dixit illi: Sine prius saturari filios: Non est enim bonum sumere
 panem filiorum, & mittere canibus. At illa respondit, & dicit illi: Vtique
 domine: Nam & catelli comedunt sub mensa de micis puerorum. Et ait il- 40
 li: Propter hunc sermonem uade, exiit dæmonium à filia tua. Et cum abiisset
 domum, inuenit puellam iacentem supra lectum, & dæmonium exiisse.
 38 ¶ Et iterum exiens de finibus Tyri, uenit per Sidonem ad mare Galilææ in-
 ter medios fines Decapoleos. Et adducunt ei surdum & mutum, & depreca-
 bantur eum ut imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seor- 45
 sum, misit digitos suos in auriculas eius: & expuens, tetigit linguam eius: &
 suspiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Ephphetha, quod est adaperire.
 Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est uinculum linguæ eius, & lo-
 quebatur recte. Et præcepit illis ne cui dicerent. Quâto autem eis præcipie-
 bat, tanto magis plus prædicabant, & eo amplius admirabantur, dicentes: 50
 Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.

ANNOTATIONES BREVES XLV. CIRCA LITERAM CAP. VII.

5	communibus κοινῶς	18	praesens. matri * αὐτοῦ sua,	39	σῦρα φοινίκια canibus. τοῖς κυναρίοις
4	iniquitatis & infra. uituperauerunt ἐμίμνησαντο	20	rescindentes ἀκυροῦντες	39	diminutiuum. Vtique ναί
6	incusauerunt à foro – uenientes,	21	abrogantes, irritum facientes	40	Etiam catelli τὰ κυνάρια
6	baptizentur βαπτίζονται	23	iterum turbas πάντα τὸν ὄχλον	42	domum * αὐτῆς suam:
7	loti fuerint abluti fuerint	24	quæ procedunt τὰ ἐκ πορευόμενα	42	puellā iacētē sup lectū, & daemonium exiisse. particulæ permutatæ.
7	quæ tradita sūt illis seruare ἀπαράλαβον κρατῆρ	27	quæ cōmunicant τὰ κοινῶντα	42	puellam τὴν θυγατέρα
7	baptismata βαπτίσματα	26	coinquinant coinquinare & infra.	43	Tyri: uenit per Sidonē τύρου ἐσίδωνος ἦλθε Tyri & Sidonis uenit
7	lotiones, ablutiones & infra.	26	parabolam. περὶ τῆς παραβολῆς	44	surdum & mutum: κωφὸν μογιλόλον surdū ἰπeditæ linguæ
7	urceorum ξυσῶν	26	de parabola, de collatione	46	in auriculas ἐς τὰ ὦτα
8	æramentorum χαλκίωρ	26	imprudentes ἀσύνετοι	47	in aures ἐν ταῖς ἀκοαῖς
8	Et interrogabant ἔπειτα ἐπερωτῶσιν	28	sine intelligentiā in uentrem – uadit,	47	adaperire, διανοίχῃτι
9	Deinde interrogant communibus ἀνίωτοις	28	exit, ἐκπορεύεται	48	imperatium passus. aures αἱ ἀκοαῖ
12	illis illorū	29	quæ exeūt, illa cōmunicāt τὰ ἐκπορευόμενα, ἐκείνο singularia. (κοινῶ)	49	Quanto autem * αὐτῆς ipse
12	longè est πρόχῳ ἀπέχεσθαι	31	procedunt: ἐκπορεύονται	50	plus περισσότερον
13	longè distat, procul abest	32	& infra. impudiciatæ, ἀσελγεία	50	amplius, abundantius
13	doctrinas – & traditiones τὴν παράδοσιν	36	singulare. intrauit ἔλθοῦσα	51	admirabantur ἐξεπλήσθησαν
15	huic τοιαῦτα	36	uēnit ἔλθουσα	51	stupebant ἔβηθησαν
15	huiusmodi irritum fecistis ἀθετῆτε	36	gentilis Syrophœnissa Ἰδωνία		fecit. ποίησεν
	reijcitis				praesens.

COMMENTARIUS IN CAPVT SEPTIMUM.
 Vbiungit Marcus quomodo Scribæ & Pharisei ex traditionibus suis uoluerunt arguere dominum ac discipulos eius, dicens. Et conueniunt ad eum Pharisei & quidam de Scribis, uenientes ab Hierosolymis. Et cum uidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus, id est

» nō lotis manducare panes, uituperauerūt. Pharisei autē & omnes Iudaei, nisi crebro la
 » uerint manus, nō māducant, tenentes traditionē seniorū. Et à foro ueniētes, nisi bap
 » zētur, nō comedūt. Et alia multa sunt, quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicū,
 » & urceorū, & æramenrorū, & lectorū. Et interrogabāt eū pharisei & scribæ: Quare
 » discipuli tui nō ambulāt iuxta traditionē seniorū, sed cōmunibus manibus māducāt
 » panē? At ille respondens, dixit eis: Bene prophetauit Esaias de uobis hypo critis, sicut
 » scriptū est: Populus hic labijs me honorat, cor autē eorū longè est à me. In uanū autem
 » me colūt, docentes doctrinas præcepta hominū. Relinquētes enim mandatū dei, tene
 » tis traditiōes hominū, baptismata urceorū, & calicū, & alia similia his facitis multa. Et
 » dicebat illis: Bene irritū fecistis præceptū dei, ut traditiōem uestram seruetis. Moyses
 » enim dixit: Honora patrē tuū & matrem tuā. &: Qui maledixerit patri uel matri, mor
 » te moriatur. Vos autē dicitis: Si dixerit homo patri uel matri, corban, quod est donū,
 » quodcunq; ex me tibi profuerit: & ultra nō dimittitis eū quicquā facere patri suo aut
 » matri, rescindentes uerbū dei per traditionem uestrā quā tradidistis. Et similia huius
 » modi multa facitis. ¶ Hanc narrationē habet Matthæus cap. quinto decimo, nume
 » ro centesimo quadragésimo octauo. Sed Marcus addit in ipso statim initio phariseos
 » cœpisse occasionē arguendi, quod uidissent quosdā è discipulis domini māducare pa
 » nem manibus cōmunibus. Cōmune autē appellabāt quod imundū erat, quod inquit
 » natum, quod lege prohibitum, & nō solum lege, sed etiam traditione suorum pres
 » byterorū, quos seniores appellāt. Immundas autem & inquinatas manus habere cen
 » sebantur, humana illa seniorum suorum traditione, nisi continuò eas lauissent ante
 » quam sumerent panem, aut cibum quemlibet. Et ponit obseruationem Iudæorum
 » & phariseorum, qui cum ab aliquo negotio, aut è rerum uenaliū loco ueniēbant,
 » non prius cibū capiebant, quàm loti essent, et pocula & urcei ac lances ablutæ: necnō
 » æramenta omnia, & fuscinulæ, cultriq; ferrei quibus ad cibos concidendos uteban
 » tur: & denique lecti in quibus accumbebant, ipsæq; mensæ, ita ut super illotas comese
 » fuisse, fuisse irreligiosum. adeò in his superstitiose curiosi habebantur, ut dei mandatis,
 » & obseruationibus perparum attenderent, suis uero quammaxime. In qua re do
 » minus uerissime eos arguit & accusat, qui uolebant iniuste ipsum & discipulos eius
 » reprehendere. Et tam argute reprehendit, ut eorum obseruationes diuinis contra
 » rias esse præceptis mōstret: quas qui obseruet, irrita faciat diuina præcepta necessum
 » sit. Exempli gratia: Traditionem habebāt, quod qui dixisset patri aut matri, corban,
 » (quod significat donum) quocunq; templo à me oblato iuuaberis, modo id infer
 » rent templo, hoc pacto faciendo patrem matrem ue illius participes, non amplius te
 » nerentur honorare patrem aut matrem, subueniendo necessitatibus eorum, si quan
 » do rerum penuria laborarent. & hoc ipso irritum faciebāt hoc diuinum præceptum:
 » Honora patrem & matrem. quod Deuteronomij capite quinto habetur. & id: Qui
 » maledixerit patri uel matri, morte moriatur, quod Exodi uigesimo primo, & Leuitici
 » uigesimo habetur. Et multas huiusmodi traditiones habebant. Quod phariseorum
 » uirus, procedente tempore multos inuoluit: siue humanæ illæ traditiones obseruatæ,
 » aut omisæ nihil detrimēti afferant, siue obseruatæ diuinas uiolent. Sed quid si etiam
 » ad illas obseruandas iuramentis & obtestationibus astringebant pharisei: Sanè nul
 » læ præter diuinas, aut quæ ex illis pendent, nos mouere debent, quas nec sub ullius
 » hominū nomine dare aut accipere debemus, sed sub solius dei: tantū abest, ut quantū
 » cunque sanctæ uideantur aut arctæ, illis præponi aut æquiparari debeāt. nam non ex
 » operibus salus nostra, sed ex gratia, quā amor parit, & diuinis iussis præstita obedi
 » tia, nobis adsciscit atque conciliat. Deinceps quid de reprehensione phariseorum di
 » xerit dominus ad turbas, subdit Marcus, dicens. ¶ Et aduocans iterum turbas, di
 » cebat illis: Audite me omnes, & intelligite. Nihil est extra hominem introiens in eū,
 » quod possit

quod possit eum coïnquinare: sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ coïnquinant hominem. Si quis habet aures audiendi, audiat. Et cum introisset in domũ à turba, interrogabant eũ discipuli eius parabolã. Et ait illis: Sic & uos imprudentes estis? Non intelligitis, quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eũ coïnquinare: Quia nõ intrat in cor eius, sed in uentrem uadit, & in secessum exit, purgans omnes escas. Dicebat aut, quoniã quæ de homine exeũt, illa coïnquinãt hominẽ. Abintus enim de corde hominũ malæ cogitatões procedũt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, auaritiæ, nequitia, dolus, impudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia. Omnia hæc mala abintus procedunt, & coïnquinant hominem. ¶ Hæc responsionem, pariter & eius ad discipulos enucleationem posuit Matthæus capite quintodecimo, numero 151. Vbi dicitur: Sic & uos imprudentes estis: apud Marcum habetur ἀδύνατοι ἐσθε, quod perinde est ac, Sine intelligentia estis: Quod etiã indicat id quod subiungitur, οὐ νοῦτε; Non intelligitis? Caterum quæ hic in uulgatis æditionibus habentur cõmunicare & communcant, quoties dicuntur, perinde sunt atq; coïnquinem & impurũ ac immundum facere. loco quorum ubiq; possumus ponere coïnquinare, & coïnquinãt. Porro idem est uocabulũ in Marco, quod interpret latinus prius coïnquinare, uertit, ubi ait: Nihil est extra hominẽ introiens in eum, quod possit eum coïnquinare. & quod paulopost uertit communicare, ubi ait: Omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare, & postea semel atq; iterum cõmunicant. Quæ omnia ueniunt, ut legitur in Marco, à uerbo κοινῶν, quod significat inquino: cui uicinum est uerbum κοινῶνέω, quod significat communico. Oculus malus, qui ex mala cordis concupiscentia, affectione ue mala, ac perturbatione aspicit, ut oculus inuidus, auarus, impudicus, & huiusmodi. Et pro eo quod paulopost dicitur stultitia, in Marco habetur ἀφροσύνη, quod immodestiam & imprudentiam, insipientiamq; designat. Studeamus igitur habere cor mundum à cogitationibus impuris: quia etsi non trãseant in effectum, inquinant nihilominus cogitantes, perinde ut acorytum uitiat cautẽ, etsi non assumatur in toxicum. Necnon à desyderijs adulteriorũ, fornicationum, homicidiorum, per quæ etiã uetantur omnia fratrum odia, furta, auaritiæ, malitiæ, doli, impudicitia. Studeamus etiam habere oculum bonum & simplicem. Et animum & os cõtineamus ab omni blasphemia, maledictio, aut conuicio. Nõ alta de nobis sapiamus, qui puluis & umbra sumus: sed omnem uitæ superbiam fugiamus (ut quam deus odit, & cui resistit) & omnẽ immodestiam, imprudentiamq; & insipientiam: ut filij dei omni ex parte mundi, et puri esse possimus. nam nisi illa habuerimus, & fugerimus ista, immundi erimus, coïnquinati, & prophani. Et ut cor in corpore ad effectus animales, sic uoluntas in anima ad spirituales: unde aut bona quæ ad purificationẽ & sanctitatem preparant, aut mala quæ coïnquinant, prodeũt. Quam obrem maxima cura, custodienda est uoluntas: & intelligentia, quæ est oculus eius: & memoria, quæ est promptuariũ & penus eius. Post supradictam doctrinã CHRISTI, subiungit Marcus de liberatione filia mulieris Chananæ: à dæmonij uexatione, dicens. ¶ Et inde surgens, abiit in fines Tyri & Sidonis: & ingressus domum 37
 neminem uoluit scire, & non potuit latere. Mulier enim statim ut audiuit de eo, cuius filia habebat spiritum immundum, intrauit & procidit ad pedes eius. Erat enim mulier gentilis, Syrophœnissa genere. Et rogabat eum, ut dæmonium eiiceret de filia eius. Qui dixit illi: Sine prius saturari filios. Nõ est enim bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa respondit, & dixit illi: Vtique domine: Nam & catelli comedunt sub mensa de micis puerorum. Et ait illi: Propter hunc sermonem, uade, exijt dæmonium à filia tua. Et cum abiisset domum, inuenit puellam iacentem supra lectum & dæmonium exiisse. ¶ Hanc historiã habet Matthæus capite quintodecimo, numero 152. Sed addit pauca Marcus ad Matthæũ, ut quod dominus domũ in

gressus esset, & neminem scire uellet, sed latere non potuerit. Verū ea fidei uirtus est, ut dominus siue ecclesiam fidelium, siue cœlum ingressus: & si similis sit se calare uolenti, latere non possit. Sed ab omni gente, quæ fidem habet, protinus inuenitur: & illa ad eum, aut in ecclesiã, aut in cœlum fide penetrat: & fit illico uoti cōpos, quod est liberari ab omni maligna potestate. Verum si qui infideles sunt, quos in domo clausus latere uelit, latet, nec ab eis cognosci potest. Addit etiã quod illa mulier erat gentilis, Syrophœnissa genere, nomine composito à Syro & Phœnice: uel ut antiqui comdices habent, *συρα φοινικισσα*, id est Syra è Phœnice Syria. Sed ex Matthæo, qui eã uocat Chananæam, cognoscitur fuisse de gente Chananæorum, eamq; oram incoluisse Chananæos. Et quanquã uocabulū, quo hic utitur Marcus, cum ait, *ἡ γυνὴ ἑλληνίς*, & Græcam significet, & gentilem: aptius tamen hic gentilis uerti uidetur, nam Tyrij, Sidonij, Phœnices, Syrophœnices, Chananæi, nequaquam peculiariter Græci dicuntur, & si gentiles. Cætera intelligantur, ut & Matthæi ca. quintodecimo declarata sunt. Deinde prosequitur Marcus de reditu domini ad mare Galilææ, dicens. **C**eterum iterum exiens de finibus Tyri, uenit per Sidonē ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos. Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius: & expuēs, tetigit linguam eius: & suspiciēs in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephphata, quod est, adaperire. Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est uinculum linguæ eius, & loquebatur recte. Et præcepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, & eo amplius admirabatur, dicentes: Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui. **C**Hanc de surdo & muto (& nō solum muto, quia omnis natura surdus, mutus est, sed & qui etiam si audisset, impedimentum linguæ habebat, quo minus loqui potuisset) historiam fermè integram addit Marcus ultra Matthæum: nam cap. quintodecimo, numero 153, solum generaliter surdos & mutos curatos dicit. Adducitur ergo surdus & mutus ad dominum: & talis quidam mutus, cui etiam à natura perinde lingua erat impedita, ut & auditus. Dominus seorsum auocat eū, turba quid faceret minime conscia. Sacros digitos infert auribus eius, & sancta saliu tangit linguã eius. Suspicit in cœlum, & ingemiscit: & ait illi: Adaperire. Et illico, quæ clausa erant & impedita, aperta sunt & soluta. Et qui nunquam audierat, & qui nunquam locutus fuerat, necq; loqui potuisset, etiam si audisset, audiebat, & loquebatur recte. Restituit sanū, quem læsa incurabiliter natura acceperat: & præcepit eis ne cui dicerent. Verum tacere nō potuerunt. Surdus & mutus, genus nostrum designare intelligatur: quod obedientiæ auditum per prauaricationem perdiderat, & loquelæ spiritualium laudum ignorantia incurrerat. Quas etiam auditas effari ob impedimētum nequiret. Dominus illum seorsum à turba abducit: quia occulta sunt opera dei, & talia quæ homines capere nō possint. Digitos auribus infert: innuens quod sicut primus homo in principio diuinis manibus plasmatus fuit: ita postea nō possit sine attactu diuinorum digitorum, diuinarumq; manuum reparari: seq; olim fuisse plasten, nunc autem & anaplasten. Saliu, sapiētia discretionisq; potentiam significat: quæ sine tactu diuino nunquam nobis restituta fuisset. Suspicit in cœlū, ut intelligamus unde nostra instauratio. Ingemiscit, calamitatis nostræ miserefcens, ostendensq; nō sibi gratum esse, opus suum aliunde fuisse corruptum: non enim à deo corruptio est, sed operis perfectio. Quod dicit, Adaperire, ostēdit qd sicut uerbo dei facta sunt omnia, ita uerbo dei sunt recreanda: quodq; ut homo primum uerbo dei creatus est, ita postea uerbo dei recreatus. Nam continuo aures eius apertæ sunt, & lingua soluta. Qua in re declarauit dominus se uerbum illud esse, de quo dicitur: Ipse dixit, & facta sunt. Quod præcepit ne cui dicerēt, innuit gloriam ab hominibus nō esse quarendam, sed soli deo tribuendam. Nec tam id præcepit ad tacendum

psal. 12.

149.

endum, quàm ad exemplum uanæ gloriæ fugiendî appetitus præstandû. Nam magna-
 gnaia dei tanta tacere non potuerunt, neq; debuerunt. Et quomodo tacere potuissent,
 uidentes in oblato præuaricatoris, sed iam sibi restituti figuram, & primi Adam an-
 tequam peccasset, symbolum: Nam ut primus Adam digitis dei formatus, continuo
 audiuit, & nunquam edoctus locutus est: sic oblatus, digitis domini tactus, continuo
 audiuit, & locutus est quæ nunquam didicerat. Non ergo natura sumus surdi & mu-
 ti, & organorum quæ deus fecit, impedimenta habentes: sed id præuaricatiõis opus
 est. Quod uidentes illi, spiritu sancto moti, in hanc uocem proruperunt: Bene omnia
 fecit: tanquam confitentes ipsum eum esse, de quo post primi hominis creationem di-
 ctum est: Viditq; deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Et addiderunt: Et sur-
 dos fecit audire, & mutos loqui. Quod nõ solum de eo, qui oblatus fuerat, uerũ est: Gene. 1.
 sed & de ipsis, quibus secreta operatione auditum tribuerat, & affatum ad magnaia
 dei prodenda, ad quæ prius surdi erant atq; muti. Sic ergo nos uisitare dignetur qui
 tangit & sanat, & uerbo potest omnia: ut audientes & loquentes nunquam ab obe-
 dientia & laude diuina cessemus, magnaia eius indies magis atq; magis prædicãdo:
 cui debet creatiõis & recreatiõis, & instauratiõis nostræ gratia. Cui in gloria dei pa-
 tris cum spiritu sancto, confessio honor, & gratiarũ actio in oia seculorũ secula. Amẽ.

C A P V T O C T A V V M.

IN diebus illis, iterum cum turba multa esset, nec haberent 39
 quod manducarent, conuocatis discipulis, ait illis: Misere-
 reor super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me, nec
 habent quod manducant. Et si dimisero eos ieiunos in do-
 mum suam, deficient in uia: quidam enim ex eis de longè
 uenerunt. Et responderunt ei discipuli sui: Vnde istos quis poterit hic satu-
 rare panibus in solitudine? Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Qui
 dixerunt: Septem. Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens
 septem panes, gratias agens, fregit, & dabat discipulis suis, ut apponeret: &
 apposuerunt turbæ. Et habebant pisciculos paucos, & ipsos benedixit, &
 iussit apponi. Et manducauerunt, & saturati sunt: & sustulerunt, quod su-
 perauerat de fragmētis, septē sportas. Erant autē qui manducauerāt, qua-
 si quatuor milia, & dimisit eos. ¶ Et statim ascendens nauim cum discipu- 40
 lis suis, uenit in partes Dalmanutha. Et exierunt Pharisei, & cœperunt con-
 quirere cum eo, quærentes ab illo signum de cœlo, tentantes eum. Et in-
 gemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit? Amen dico uo- 41
 bis, si dabitur generationi isti signum. ¶ Et dimittens eos, ascendit iterum
 nauim, & abiit trans fretum. Et oblitum sunt panem sumere: & nisi unum pa-
 nem nõ habebāt secum in naui. Et præcipiebat eis, dicens: Videte & caue-
 te à fermento Phariseorum, & fermento Herodis. Et cogitabant ad alteru-
 trum, dicentes: quia panes non habemus. Quo cognito, ait illis **I E S U S**:
 Quid cogitatis quia panes nõ habetis? Nõdũ cognoscitis nec intelligitis?
 Adhuc cæcatum habetis cor uestrum? Oculos habentes, non uidetis: & au-
 res habentes, non auditis? Nec recordamini quando quinque panes fregi: